

Dyrektor
Narodowego Centrum Nauki
ZON.070.3.2026

Kraków, 21-09-2026

Pismo Dyrektora NCN ws. zasad wykorzystania kosztów pośrednich Open Access (OA) po zakończeniu realizacji projektu

Narodowe Centrum Nauki przypomina, że koszty pośrednie Open Access (OA) związane z udostępnianiem publikacji oraz danych badawczych mają charakter ryczałtowy i zgodnie z zasadami finansowania są traktowane jako poniesione. Oznacza to, że ich rozliczenie nie jest uzależnione od wykazania rzeczywiście poniesionych wydatków odpowiadających pełnej wysokości ryczałtu w ramach konkretnego projektu.

Środki te powinny być wykorzystywane zgodnie z celem, dla którego zostały przyznane, tj. na działania związane z zapewnieniem otwartego dostępu do publikacji oraz odpowiedzialnym zarządzaniem i udostępnieniem danych badawczych.

Koszty pośrednie OA należy rozumieć szerzej niż wyłącznie jako środki przeznaczone na pokrywanie opłat za publikowanie w modelu Open Access. Stanowią one instrument wspierający realizację zasad otwartej nauki oraz zapewniający warunki do odpowiedzialnego zarządzania rezultatami badań naukowych. W szczególności obejmuje to działania związane z zarządzaniem danymi badawczymi zgodnie z zasadami FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable), w tym ich planowanie, dokumentowanie, zabezpieczanie, przechowywanie, archiwizowanie, kurację oraz udostępnianie.

Narodowe Centrum Nauki podkreśla, że odpowiedzialne udostępnianie danych badawczych nie oznacza automatycznego i bezwarunkowego upubliczniania wszystkich danych. Powinno ono odbywać się zgodnie z zasadą „as open as possible, as closed as necessary”, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów prawa, zasad etyki badań, ochrony danych osobowych, wymogów poufności, bezpieczeństwa, ochrony własności intelektualnej oraz innych uzasadnionych przesłanek ograniczających dostęp do danych.

Obowiązki związane z otwartą nauką, w szczególności z zapewnieniem dostępu do publikacji oraz długoterminowego udostępniania danych badawczych, wykraczają poza okres realizacji pojedynczego projektu. W przypadku danych badawczych obowiązek ich przechowywania i udostępniania może obejmować okres co najmniej 10 lat. W związku z tym zasadne jest traktowanie kosztów pośrednich OA w sposób systemowy i instytucjonalny, a nie wyłącznie projektowy.

Niewykorzystane środki z kategorii kosztów pośrednich OA, po zakończeniu realizacji projektu, mogą pozostawać w dyspozycji jednostki naukowej, w której projekt był realizowany, pod warunkiem że zostaną przeznaczone na działania zgodne z celem tej kategorii kosztów. W zakresie zarządzania danymi badawczymi środki te mogą wspierać również działania systemowe i instytucjonalne jednostki, służące odpowiedzialnemu zarządzaniu, dokumentowaniu, zabezpieczaniu, archiwizacji, kuracji i udostępnianiu danych badawczych zgodnie z zasadami FAIR m. in.:

- działania związane z przygotowaniem danych badawczych do udostępnienia zgodnie z zasadami FAIR,
- porządkowanie, dokumentowanie, opisywanie i kurację danych badawczych,

- przygotowanie, aktualizację i wdrażanie planów zarządzania danymi badawczymi,
- nadawanie metadanych, identyfikatorów trwałych oraz przygotowanie danych zgodnie z wymaganiami repozytoriów,
- anonimizację, pseudonimizację lub inne działania służące bezpiecznemu i odpowiedzialnemu udostępnianiu danych,
- pokrywanie kosztów udostępniania i archiwizacji danych badawczych,
- utrzymanie i rozwój infrastruktury wspierającej zarządzanie oraz udostępnianie danych badawczych,
- rozwój kompetencji kadry wspierającej otwartą naukę, w szczególności specjalistów w zakresie zarządzania danymi badawczymi (data stewardów, data managerów).

Szczególnie należy podkreślić, że skuteczna realizacja polityki otwartej nauki wymaga inwestowania nie tylko w infrastrukturę techniczną, ale przede wszystkim w ludzi i kompetencje instytucjonalne. Długoterminowe przechowywanie, dokumentowanie, kuracja oraz udostępnianie danych badawczych zgodnie z zasadami FAIR wymaga wsparcia wyspecjalizowanej kadry. Dlatego zasadne jest, aby środki OA mogły być wykorzystywane również na wynagrodzenia oraz rozwój kompetencji osób odpowiedzialnych za zarządzanie danymi badawczymi i wsparcie badaczy w realizacji obowiązków związanych z otwartą nauką.

Środki pochodzące z kosztów pośrednich OA mogą być przeznaczane na finansowanie publikacji w modelu Open Access również w sytuacji, gdy publikacja nie jest bezpośrednio związana z projektem, z którego pochodził ryczałt, pod warunkiem że finansowanie takie pozostaje zgodne z celem tej kategorii kosztów i służy realizacji zasad otwartej nauki.

Centrum nie określa odrębnego sztywnego terminu wykorzystania niewykorzystanych kosztów OA po zakończeniu projektu, zwłaszcza że obowiązki związane z otwartym dostępem i zarządzaniem danymi badawczymi mają charakter długoterminowy. Kluczowe jest natomiast, aby środki były wykorzystywane zgodnie z przeznaczeniem, tj. na działania wspierające otwartą naukę, w tym odpowiedzialne zarządzanie danymi badawczymi zgodnie z zasadami FAIR.

W przypadku gdy kierownik projektu nie jest już zatrudniony w podmiocie realizującym projekt, niewykorzystane środki z kategorii koszty pośrednie OA powinny pozostawać w dyspozycji jednostki, w której był realizowany projekt, i mogą zostać przeznaczone na finansowanie działań OA innych badaczy i badaczek.

Jeżeli natomiast kierownik projektu pozostaje zatrudniony w podmiocie realizującym projekt po jego zakończeniu, niewykorzystane środki z kategorii koszty pośrednie OA pozostają do jego dyspozycji za pośrednictwem jednostki i mogą zostać przeznaczone na finansowanie jego działań OA.

Narodowe Centrum Nauki uznaje, że skuteczna realizacja zasad otwartej nauki wymaga podejścia długoterminowego oraz budowania trwałych kompetencji i rozwiązań instytucjonalnych. Koszty pośrednie Open Access stanowią jeden z instrumentów wspierających ten proces. Ich wykorzystanie powinno pozostawać zgodne z celem tej kategorii kosztów oraz służyć zapewnieniu otwartego dostępu do rezultatów badań naukowych, w tym publikacji i danych badawczych, zgodnie z zasadami FAIR oraz obowiązującymi regulacjami prawnymi i etycznymi.

Z wyrazami szacunku,
Krzysztof Józwiak
Dyrektor
Narodowego Centrum Nauki